

İbtidai pillə müəllimləri üçün test

Təbiətşünaslıq

Təlimat

Qarşınızdakı imtahan testinin elektron bukletidir.

Test iki hissədən ibarətdir - peşə biliyi və akademik qabiliyyət.

Testin maksimal xalı 53-dür.

Hər bir tapşırığın təlimatını diqqətlə oxuyun, tapşırığı yerinə yetirmək üçün nə tələb olunduğunu yaxşı düşünün və sonra cavabı seçin. Test üzərində işlədikdə verilmiş xəritələrdən istifadə edin.

Nəzərə alın:

- Əgər düzgün cavabla bərabər səhv cavabı da qeyd etsəniz, xal ala bilməyəcəksiniz.

Testdə işləmək üçün sizə 4 saat verilir.

Uğurlar arzulayırıq!

Tapşırıq xalı hər tapşırıq nömrəsindən əvvəl mötərizədə göstərilir.

➤ *Seçimli cavabları olan sual – tapşırıq № 1-18, 22-27, 32-36.*

Təlimat

Hər suala ehtimal olunan dörd cavab verilir. Onlardan ancaq biri düzgündür. Seçilmiş cavabı cavablar vərəqinə bu qaydada keçirin: cavabların müvafiq hücrəsində X işarəsi qoyun. Başqa heç bir işarə qoymayın, üfüqi yaxud şaquli xətlər, dairəyə almaq və s. elektron proqramı tərəfindən qəbul olunmur. Əgər cavablar vərəqində göstərilmiş cavabı düzəltmək istəyirsinizsə, hücrəni bütünlüklə rəngləyin, ona X işarəsi qoyun və sonra cavabın yeni variantını işarə edin (yeni hücrədə X işarəsi qoyun). Düzəltdiyiniz cavabı təkrarən seçmək qeyri-mümkündür. Hər tapşırığa 1 xal verilir.

➤ *Uyğunluğun müəyyən edilməsi - tapşırıq № 28-29.*

Təlimat

Tapşırıqda verilmiş iki siyahı arasında uyğunluğu müəyyən edin. Cavabı cavablar vərəqində verilmiş cədvələ yazın. Hər hərfin altından müvafiq rəqəmi yazın. Tapşırığa maksimum 1 xal verilir.

➤ *Məlumatın analizi – tapşırıq № 20, 21, 28-31, 37.*

Təlimat

Verilən məlumat ilə diqqətlə tanış olun (foto, cədvəl, qrafik və s.) və suallara cavab verin. Cavabı cavablar vərəqində ayrılmış müvafiq yerə yazın. Xalların miqdarı konkret tapşırığa görə müəyyən edilir.

Fənn biliyi

(1) 1. Toxum cücərməsi üçün hansı abiotik amil **tələb olunmur**?

ə) Su;

ə) İstilik;

ə) Hava;

ə) Işıq.

(1) 2. Aşağıdakılardan hansı **yalnız** məməliləri xarakterizə edir?

I - tük örtüyü;

II - istiqanlılıq;

III - müxtəlif funksiyalı dişlər.

ə) Yalnız I;

ə) Yalnız II;

ə) Yalnız I və II;

ə) Yalnız I və III.

(1) 3. Yer üzündə yaşayan hər bir orqanizmin həyatı üçün vacibdir:

ə) Torpaq;

ə) Su;

ə) Günəş;

ə) Hava.

(1) 4. Aşağıdaki orqanizmlərdən hansı toxumla çoxalır?

ə)

ə)

ə)

ə)

(1) 5. Aşağıdakı hansı orqanizmə birbaşa inkişaf xarakterikdir?

а) Qurbağaya;

б) Kəpənəyə;

в) Toyuga;

г) Parəbüzənlərə.

(1) 6. Hansı sistematik qrupda **yalnız** parazitlər birləşir?

ə) Viruslarda;

ə) Bakteriyalarda;

ə) Göbələklərdə;

ə) Heyvanlarda.

(1) 7. İnsanın askaridlə yoluxması ümumiyyətlə baş verir:

а) Termiki işlənməmiş ətə;

б) Termiki işlənməmiş balıqla;

в) Yuyulmamış meyvə və tərəvəzlə;

г) Ev heyvanları ilə əlaqə zamanı.

(1) 8. Qidanın kimyəvi işlənməsi haradan başlayır?

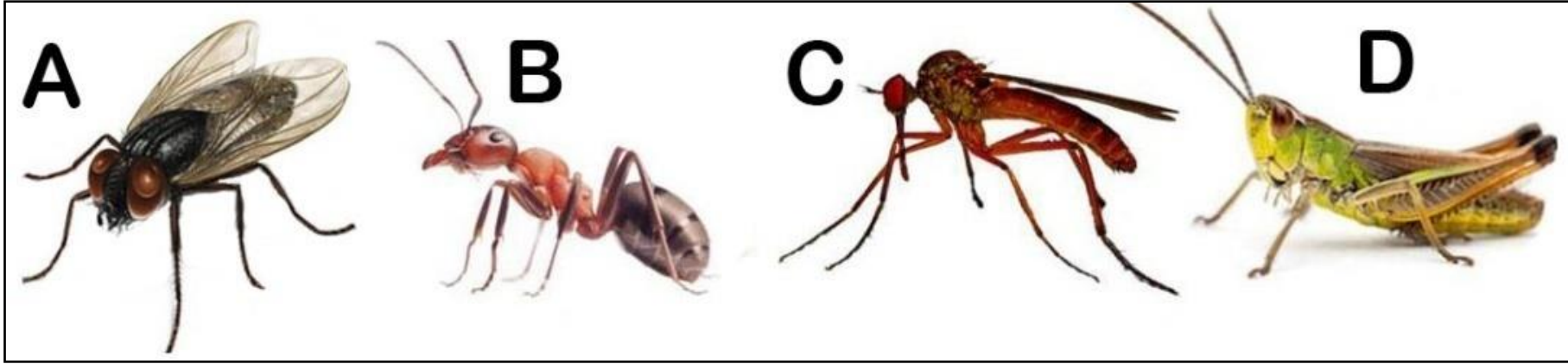
ə) Ağız boşluğundan;

ə) Udlaqdan;

ə) Mədədən;

ə) Bağırsaqlardan.

(1) 9. İllustrasiyada hansı latın hərfi ilə qeyd olunmuş həşərat malyariyanı yayır?

ə) Yalnız A;

ə) Yalnız B;

ə) Yalnız C;

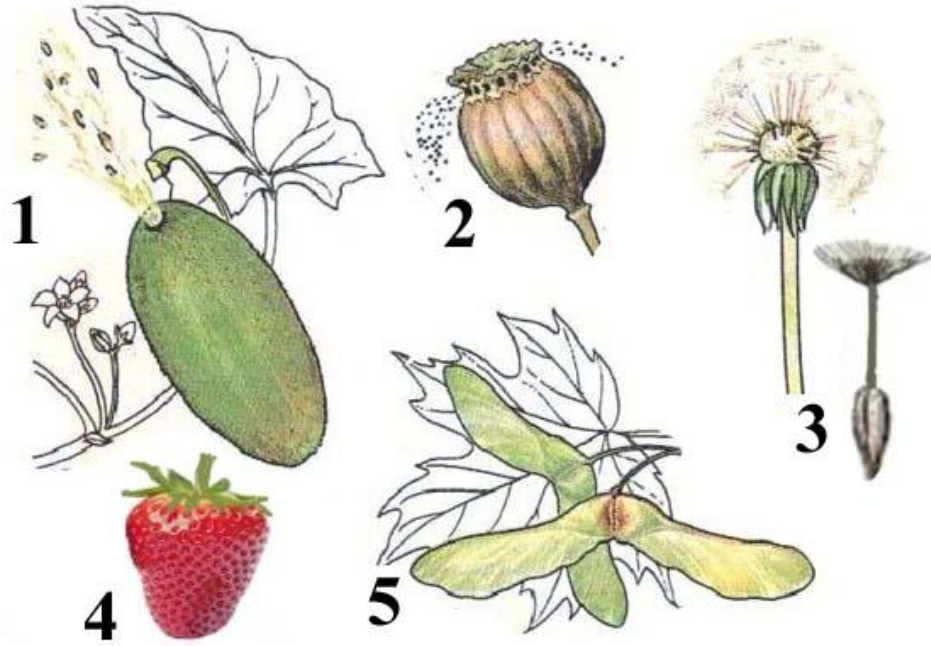
ə) C və D.

(1) 10. İllustrasiyada bitkinin hansı həyati prosesləri təsvir edilmişdir?

- ə) Böyümə və qıcıqlanma;
- ə) Qıcıqlanma və hərəkət;
- ç) Tənəffüs və böyümə;
- ç) Qidalanma və inkişaf.

(1) 11. İllustrsiyada hansı rəqəmlə qeyd olunmuş meyvə külək vasitəsilə yayılır?

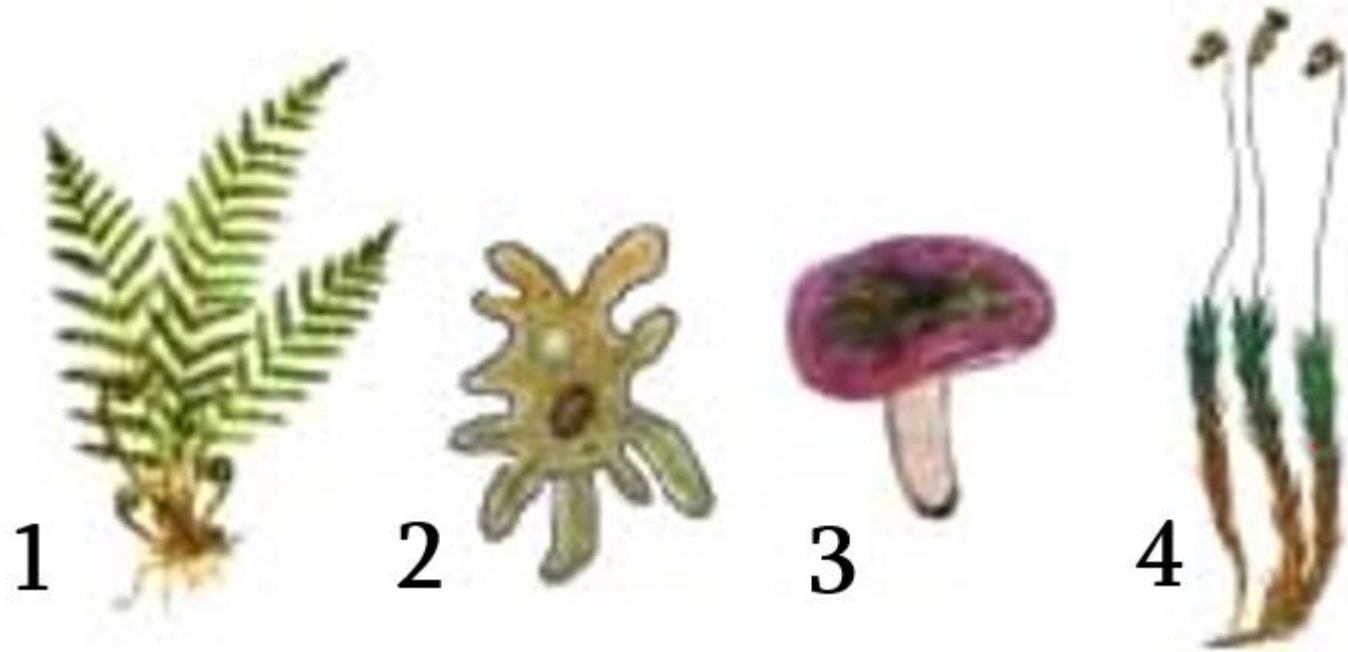
а) 1 və 3;

б) 2 və 4;

в) 1 və 5;

г) 3 və 5.

(1) 12. İllustrasiyadan istifadə edərək təyin edin, avtotroflar hansı rəqəmlə qeyd olunub?

а) 1 və 3;

б) 1 və 4;

в) 2 və 3;

г) 2 və 4.

(1) 13. Fiziki cisimləri qruplaşdırarkən dəmir və şüşə cisimləri bir qrupa düşdülər.

Aşağıdakılardan hansına əsasən bu cür qruplaşdırma baş verdi?

ə) Aqreqat halına əsasən;

ə) Şəffaflığa əsasən;

ə) İstilik keçiriciliyinə əsasən;

ə) Elektrik keçiriciliyinə əsasən.

(1) 14. Aşağıdakılardan yaxşı istilikkeçirici hansıdır?

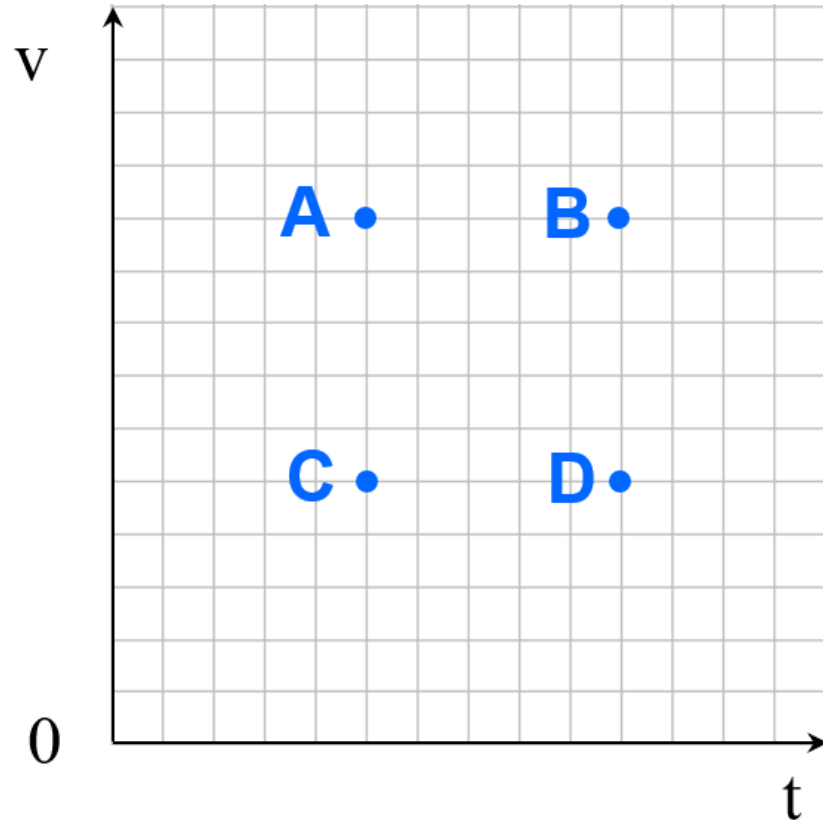
ə) Plastmas;

b) Ağac;

g) Mis;

q) Vakuum.

(1) 15. Diaqramda bərabər hərəkət edən dörd cismin hərəkət müddətləri (t) və sürətləri (v) verilib. Hansı iki cismin getdiyi məsafə bir-birinə bərabər ola bilər?

а) A və B;

б) A və C;

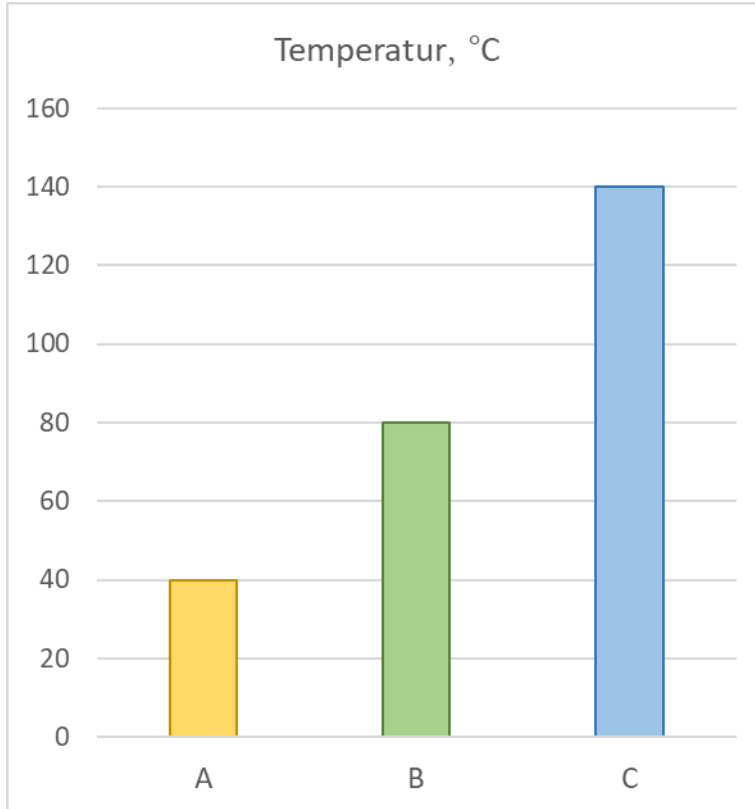
в) B və C;

г) A və D.

(1) 16. Kondensasiya nədir?

- Ⓛ) Maddənin bərk haldan qaz halına keçməsi;
- Ⓜ) Maddənin maye haldan bərk hala keçməsi;
- Ⓝ) Maddənin qaz halından maye hala keçməsi;
- Ⓟ) Maddənin maye haldan qaz halına keçməsi.

(1) 17. A, B və C maddələrindən eyni toplar hazırlanmışdır. Məlumdur ki, bu maddələr suda həll olmur, onların ərimə temperaturları isə diaqramda verilib. Toplari qaynar suya yerləşdirdikdə, hansı top əriyəcək?

ə) Yalnız A;

ə) A və B;

ə) Yalnız C;

ə) B və C.

(1) 18. Fiziki hadisə zamanı bir maddə dəyişməz qalır, kimyəvi hadisə zamanı isə dəyişir və başqa maddəyə çevrilir. Aşağıdakı hadisələrdən hansının fiziki və hansının kimyəvi olduğunu təyin edin:

I – şamın yanması; II – şamın əriməsi.

ə) I – kimyəvi, II – fiziki;

ə) I – fiziki; II – kimyəvi;

ə) Hər ikisi kimyəvidir;

ə) Hər ikisi fizikidir.

(1) 19. Təyin edin, bakteriya sadalanan hansı xəstəliklərə səbəb olur.

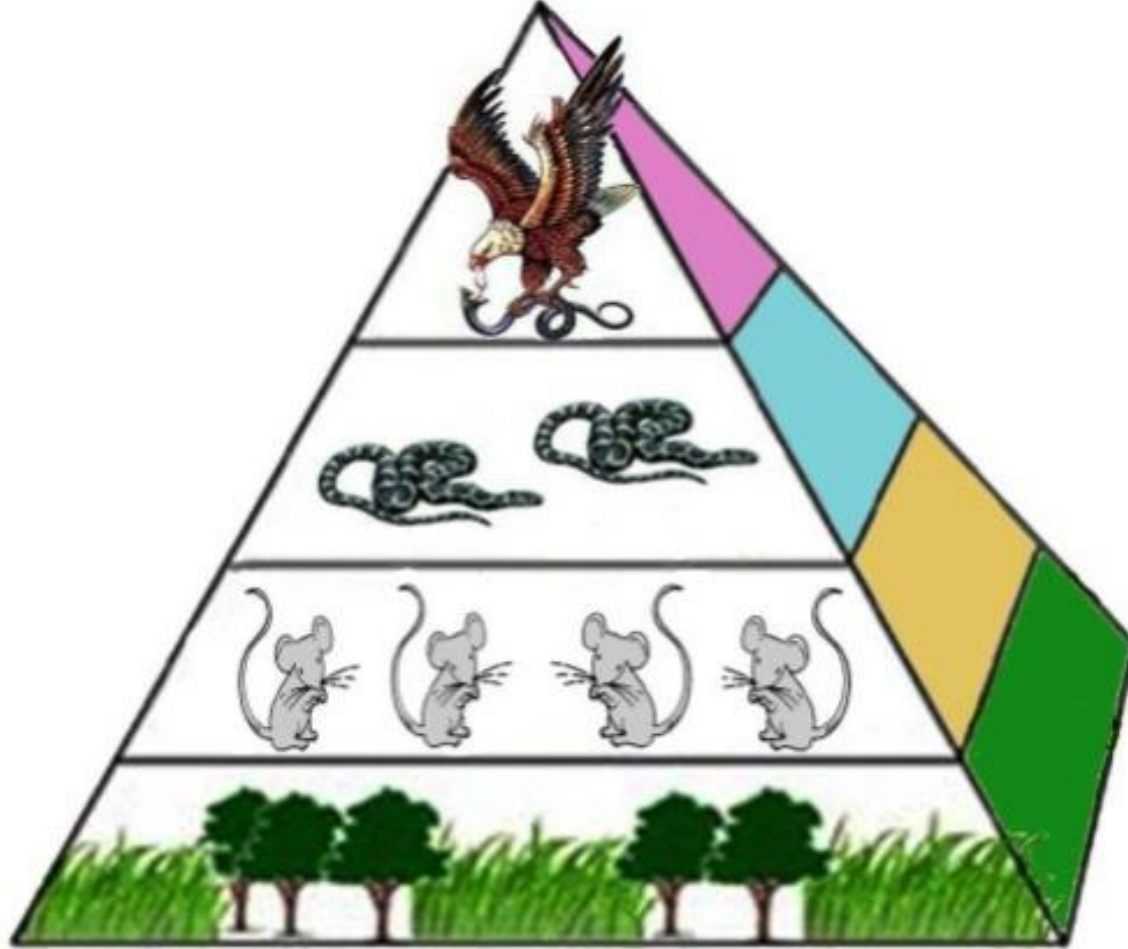
Nəzərə alın ki, düzgün cavab bir və ya bir neçə danə ola bilər.

Cavablar vərəqindəki cədvəldə müvafiq rəqəmin altındakı xanaya X işarəsini qeyd edin.

1. Qrip;
2. Vərəm;
3. QİÇS;
4. Xolera;
5. Difteriya.

1	2	3	4	5

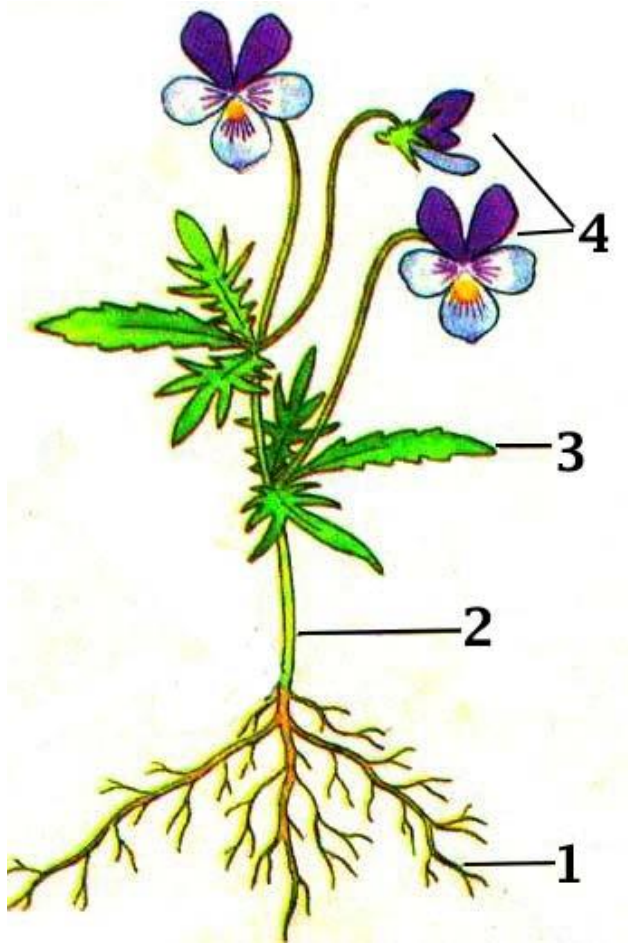
(3) 20. İllustrasiyada verilən ekoloji piramidadan istifadə edərək təyin edin:

(1) 20.1. Üçüncü sıra konsumentı hansıdır (istifadəçi)?

(2) 20.2. Qartalların sayı azalsa həm **ilanların**, həm də **siçanların** sayının necə dəyişəcəyini müəyyənləşdirin.

(3) 21. İllustrasiyada bitkinin orqanları rəqəmlərlə qeyd olunub. Təyin edin:

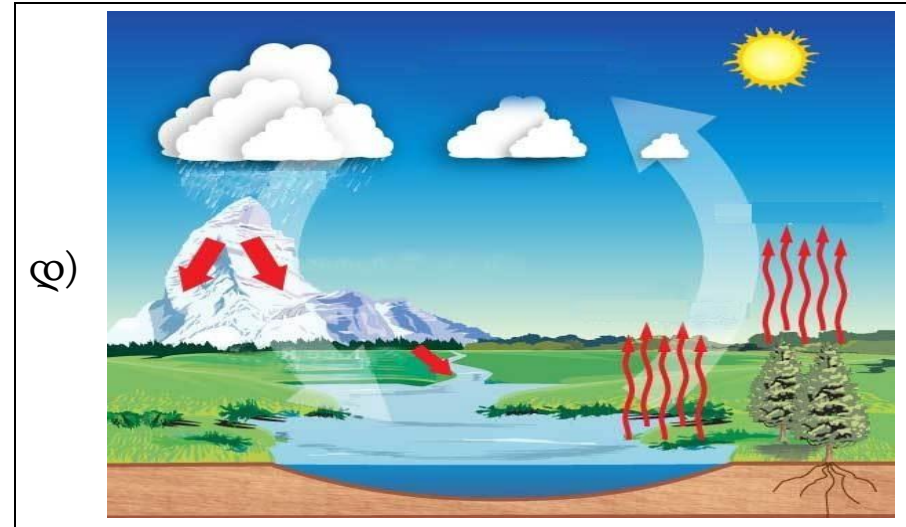
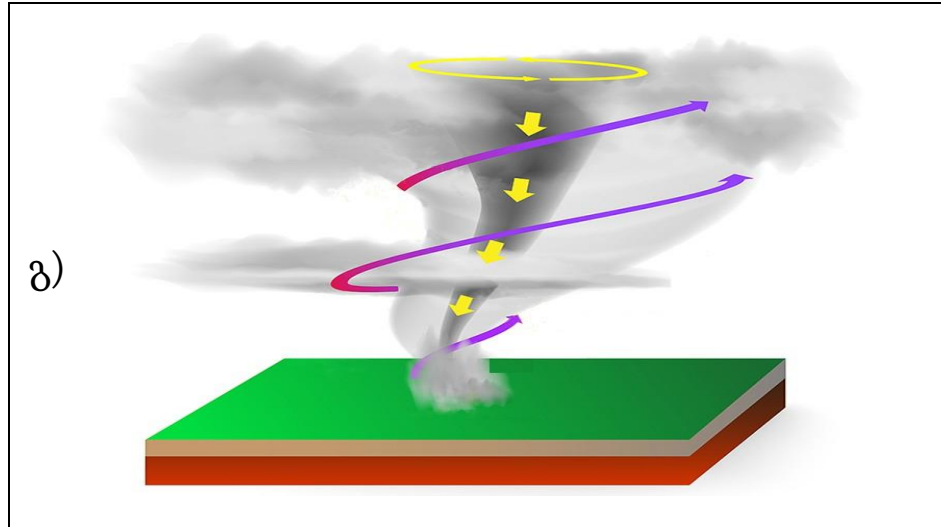
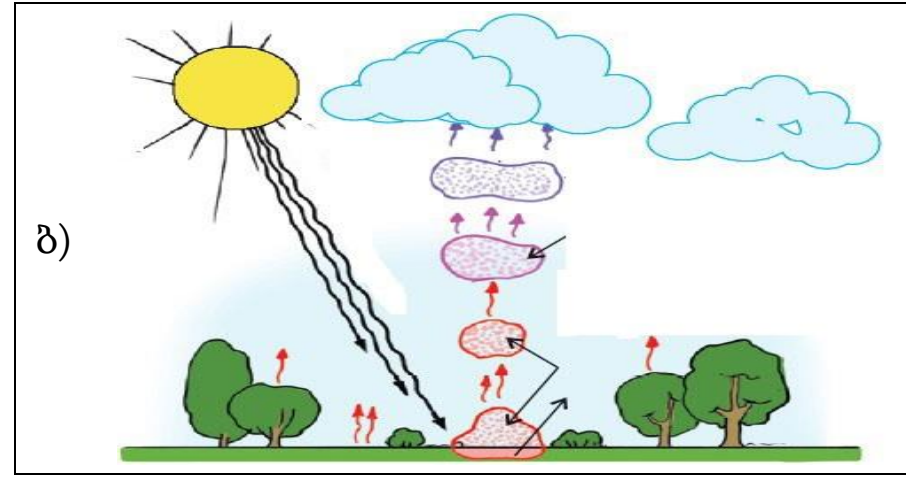
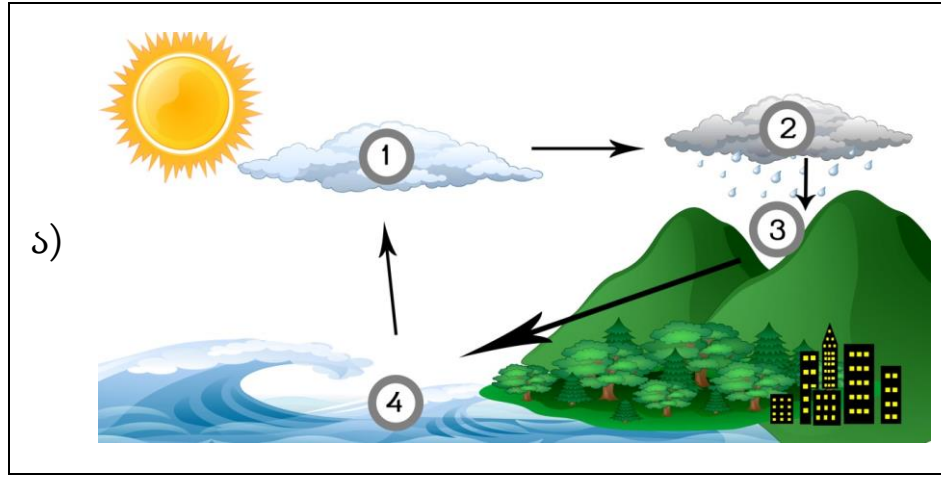

(1) 21.1. 2 rəqəmi ilə qeyd olunmuş orqan hansı funksiyanı yerinə yetirir?

(1) 21.2. Veqetativ orqanlar hansı rəqəmlərlə qeyd olunub?

(1) 21.3. 4 rəqəmi ilə qeyd olunmuş orqandan nə əmələ gələcək?

(1) 23. Kiçik su dövranı hansı sxemdə verilib?

(1) 24. 7 santimetrlik bir hissə Yerdəki 1 kilometr 750 metrə hansı miqyas xəritəsində uyğundur?

а) 1 : 25 000

б) 1 : 50 000

в) 1 : 100 000

г) 1 : 125 000

(1) 25. Yerdəki mövsüm ritmiliyin nümunəsi aşağıdakılardan hansıdır?

ə) Musson;

ə) Qabarma və çəkilmə;

ə) Briz;

ə) Passat.

(1) 26. Hava temperaturunun dəyişməsi nəticəsində süxurların dağılma və parçalanma prosesi necə adlanır?

ა) Kimyəvi tükənmə;

ბ) Fiziki tükənmə;

გ) Üzvi tükənmə;

დ) Antropogen tükənmə.

(1) 27. Yer xəyali oxu ətrafında hansı istiqamətdə fırlanır?

а) Şərqdən qərbə;

б) Şimaldan cənuba;

в) Qərbdən şərqə;

г) Cənubdan şimala.

(1) 28. Aşağıda verilən iki sadalanma arasındakı uyğunluğu müəyyənləşdirin.

Nəzərə alın ki, cavabın təkrar olunması qeyri-mümkündür.

Göl	
⸁	Böyük kölə gölü
⸂	Tana
⸃	Kaspi dənizi
⸄	Baykal

Çay	
1	Lena
2	Anqara
3	Ağ Nilos
4	Mavi Nilos
5	Makenzi
6	Yukon
7	Amudariya
8	Volqa

(1) 29. Uyğunluğu müəyyənləşdirin (Nəzərə alın ki, cavabın təkrar olunması qeyri-mümkündür).

Şəkil

5

7

8

6

2

3

4

*Hadisənin/
prosesin adı:*

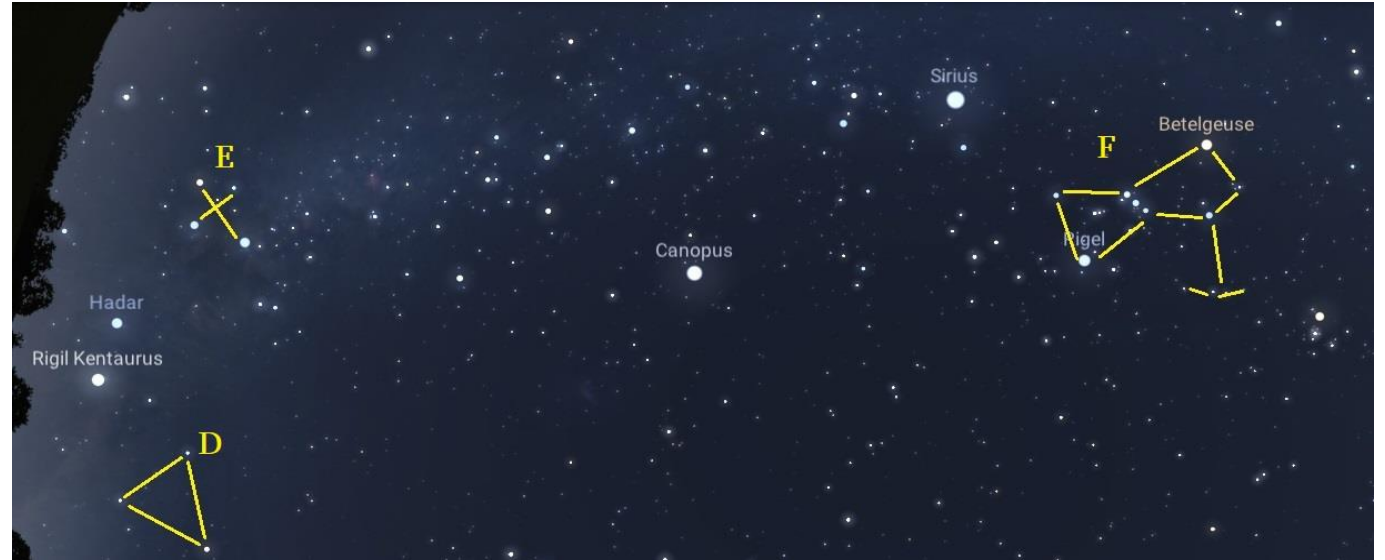
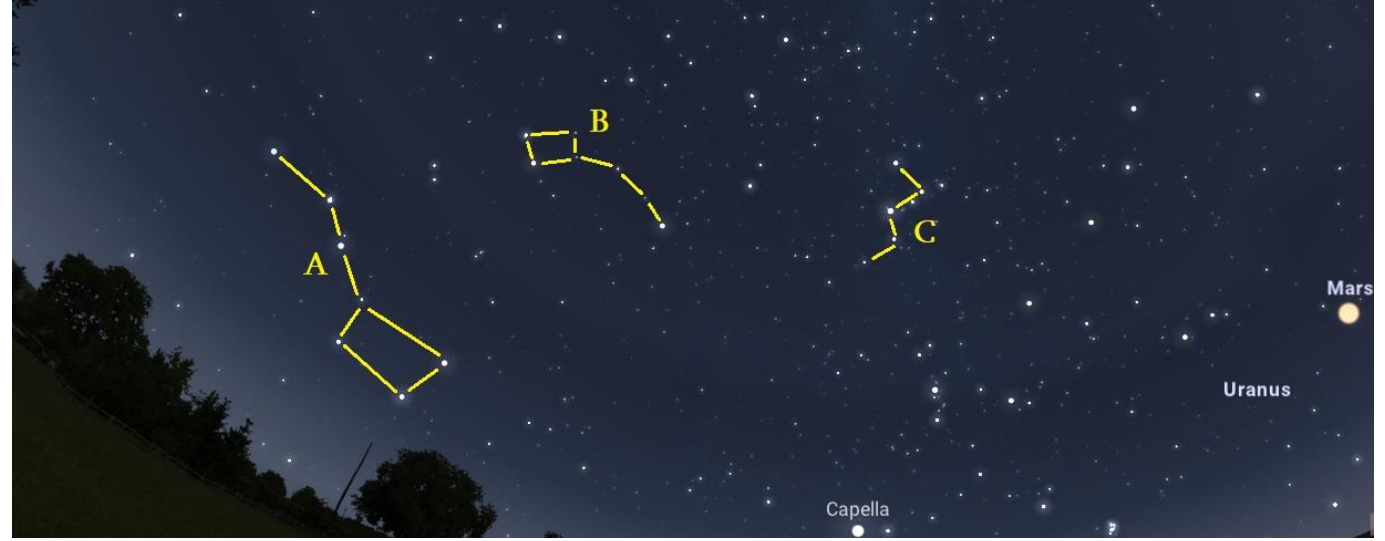
1. Qar uçuşu;
2. Sel;
3. Eroziya;
4. Su daşqını;
5. Tornado;
6. Daşuçuşu;
7. Vulkan;
8. Sunami.

(2) 30. İllustrasiyadan tərki bində qütb ulduzları yerləşən naviqasiya bürclərini seçin. Bunlardan hansının şimal, hansının - cənub yarım küresində istifadə olunduğunu göstərin.

Cavablar vərəqəsində müvafiq yerə bürcləri təyin edən müvafiq latın hərflərini yazın:

1) Şimal yarım küresində -----

2) Cənub yarım küresində -----

(4) 31. Çay dərəsi kəsiyinin sxemində qeyd olunmuş rəqəmlərə dərənin müvafiq hissələrinin adlarını yazın:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

Akademik qabiliyyət

Oxunmuş mətnin düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilən mətnə görə düzgün variantı seçin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra suala cavab vermək üçün mətnə qayıtmaq, müvafiq parçanı yenidən oxumaq və suala keçmək lazım gələ bilər. Bunu mətnin eləcə də hər sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydi “basmaqla” asanlaşdırma bilərsiniz.

Sosial normaların kiçik yaşlı uşaqlar tərəfindən mənimsənilməsi prosesi uzun vaxtdır tədqiqatçıların diqqət obyektinə çevrilmişdir. Bir neçə on il əvvəl düşünürdülər ki, 7 yaşadək uşaqlar böyüklər tərəfindən təklif olunan normaları sarsılmaz bir həqiqət kimi tənqid etmədən qəbul edirlər; bu yaşdakı uşaqlar elə bilirlər ki, yalnız avtoritetli böyüklər ədalət qurma hüququna malikdirlər və davranışın əxlaqi keyfiyyəti yalnız bu davranışın nəticəsi ilə qiymətləndirilir. Müasir tədqiqatlara əsasən isə, uşaqlar artıq bizim sosial həyatımızın normalarının və qaydalarının rəngarəngliyini məktəbə qədər yaşda dərk edirlər.

Müasir eksperimentlərin birində 4-7 yaşlı uşaqları üç uşağın oynadığı videoya baxdırdılar. Bir halda oyun qaydalarını uşaqlardan biri, ikinci halda isə böyük və ya qrup birlikdə təyin edirdi. Videonun sonunda uşaqlardan verilmiş hallarda oyunun qaydalarının dəyişdirilməsinin mümkün olub-olmadığını soruşdular. Oyunun qaydalarının bir uşaq və ya böyük tərəfindən təyin olunduğu halda uşaqlar düşünürdülər ki, qaydanı yalnız onu qəbul edən insan dəyişə bilər. Qaydanın qrup razılaşması ilə təyin olunduğu halda isə, 6-7 yaşlı uşaqlar fikirləşirdilər ki, bu qaydanı dəyişdirməyə heç kimin hüququ yoxdur, 4-5 yaşlı uşaqlar isə düşünürdülər ki, istənilən uşaq bu qaydanı dəyişə bilər.

Suallara keçid: [32](#) [33](#) [34](#) [35](#) [36](#)

4-7 yaşlı uşaqlar həmçinin anlayırlar ki, mütləlif qaydalar mövcuddur. Xüsusilə, onlar anlayırlar ki, mənəvi normalar sadə sosial razılaşmalardan fərqlidir. Tədqiqatlardan birində ibtidai məktəb şagirdlərinə məktəbdə forma geyinmək (səciyyəvi sosial razılaşmadır) və həmçinin, şagirdlərin bir-biri ilə dalaşmaması qaydası (səciyyəvi mənəvi normadır) kimi müxtəlif növ qaydalar təklif etdilər. Daha sonra uşaqlardan, əgər müəllim onların yerinə yetirilməsinin lazım olmadığını və ya başqa ölkənin uşaqları üçün də tədqiq olub-olunmadığı haqqında qərar verərsə, bu qaydaların yerinə yetirilməsinin vacib olub- olmadığını haqqında soruşdular. Uşaqlar birinci qaydanın (sosial razılaşmanın) dəyişilmə imkanını verirdilər, lakin mənəvi normanın yerinə yetirilməsinin mühimliliyindən geri çəkilmirdilər.

Beləliklə, böyüklər tərəfindən təklif olunan normaları kor-koranə qəbul etmək əvəzinə, kiçik yaşlı uşaqlar qaydaların formalaşdırılmasında və ya şərh edilməsində fəal iştirak edə bilərlər. Müvafiq olaraq, sosial aləmin qaydalarının öyrənilmə prosesi- bu birtərəfli hərəkətdə olan küçə deyil, hansında ki, yalnız böyüklər öyrədir.

Suallara keçid: [32](#) [33](#) [34](#) [35](#) [36](#)

(1) 32. Birinci abzasda təqdim olunan fikrə əsasən, 7 yaşadək uşaqlar böyüklər tərəfindən təklif olunan normaları sarsılmaz həqiqət kimi tənqid etmədən qəbul edirlər. Bu fikrlə üçüncü abzasda verilən tədqiqatın nəticəsi arasında hansı əlaqə var?

Üçüncü abzasda verilən tədqiqatın nəticəsi

- ə) Bu fikri gücləndirir;
- ə) Bu fikri şübhə altına salır;
- ğ) Bu fikri gücləndirməyə və ya təkzib etməyə xidmət etmir;
- ç) Bu fikrin bir illustrasiya nümunəsi kimi götürülə bilər.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

(1) 33. İkinci abzasda təsvir olunan eksperiment əsasında o nəticəyə gələ bilərik ki, 4-7 yaşlı uşaqlar:

- ə) Qaydaları dəyişdirmə hüququna yalnız oyun qaydalarının müəllifinin malik olduğunu hesab edirlər;
- ə) Böyüklər tərəfindən işlənmiş qaydaların dəyişdirilməsinin mümkünlüyünü müzakirə etmirlər;
- ə) Qrup tərəfindən qəbul edilən qaydaları sarsılmaz həqiqət kimi qəbul edirlər;
- ə) Qaydaların dəyişdirilmə imkanını onların kim tərəfindən işlənməsindən asılı olduğunu hesab edirlər.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

(1) 34. Aşağıda sadalanan fərziyyələrdən hansı üçüncü abzasda təsvir olunan tədqiqatın nəticələrinə əsaslanır?

4-7 yaşlı uşaqlar artıq dərk edirlər, ki:

- ə) Bəzi qaydalar mövcuddur ki, onları birlikdə işləmək və müvafiq olaraq riyaət etmək məcburidir;
- ə) Bəzi qaydalar mövcuddur ki, riyaət etmək o qədər mühümdür ki, onları dəyişmək bir şəxsin istəyindən asılı deyil;
- ğ) Müəllimin uşaqların hansı qaydalara riyaət etməsinə qərar vermə hüququ yoxdur- istər əxlaqi norma olsun, istərsə də sosial razılaşma;
- ç) Uşaqlar hansı qaydaya riyaət etməyin mühüm olduğunu özləri seçə bilirlər - istər əxlaqi norma olsun, istərsə də sosial razılaşma.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

(1) 35. Əxlaqi inkişafın öyrənilməsi üçün aparılan klassik təcrübələrdən birində, kiçik yaşlı uşaqlara iki film göstərildi. Bir filmdə uşağın masaya təsadüfən toqquşaraq bir neçə stəkanı sındırması təsvir olunmuşdur, digər filmdə isə uşağın stəkanı qəsdən sındırması. Sorğuda iştirak edən uşaqların əksəriyyəti hansı uşağın daha pis davrandığı sualına - onlar birinci, çünki o daha çox stəkan sındırdı - deyə cavab verdilər.

Təsvir olunmuş eksperimentin nəticəsi hansı abzasdakı məlumata uyğundur?

- а) Birinci;
- б) İkinci;
- в) Üçüncü;
- г) Dördüncü.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

(1) 36. Aşağıda sadalananlardan hansı axırıncı abzasda verilən cümlənin – bu birtərəfli hərəkətdə olan küçə deyil - düzgün izahıdır ?

ə) Uşaqlar sosial mühitdə oyun qaydalarını müstəqil şəkildə təyin edirlər;

ə) Böyüklər uşaqlara qaydaları təklif etmə prosesinə daha məsuliyyətli yanaşmalıdırlar;

ç) Uşaqların sosial aləmin qaydalarını öyrənmə prosesi rəngarəng olarsa daha nəticəli olar;

ç) Böyüklər tərəfindən təklif olunan qaydaların mənimsənilməsi uşaqlar tərəfindən bu qaydaların aktiv şəkildə düşünülmə prosesidir.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

(9) 37. Analtik yazı

Sosial şəbəkədə şagirdlərin dialoqu:

- „Ali, bu gün məsələni ki həll etmişdin, yenə niyə müəllim səni danlayırdı, başa düşmədim, nəyisə səhv buraxmışdın?
- Yox, başqa yolla həll etdim və cavabı da düz aldım, ancaq mənimlə mübahisə edirdi ki, mənim öyrətdiyim üsulla niyə həll etməmişən.
- Sən də niyə originallıq edirsən, onun bizə öyrətdiyi yolla həll et. 😊“

Məqalədən bir hissə:

„Dünyanı araşdırmaq, onun təbiətini izah etmək üçün yalnız bir vasitədən istifadə etsək, nəticə natamam, birtərəfli olacaq. Ümumiyyətlə, istənilən məsələni müxtəlif perspektivlərdə düşünmək, bir tərəfdən imkanları, digər tərəfdən, tam bir görüntü alma ehtimalını artırır.“

Şagirdlərin dialoqunu və məqalədən hissəni dərk edin və müzakirə edin:

- Verilən illüstrasiyada hansı problem özünü göstərir?
- Təlim-tədris prosesində bu problem bizi hansı çətinliklərlə üzləşdirir?
- Problemin həlli üçün nə edə bilərik? Fikirlərinizi ümumiləşdirin.

Müzakirəni əsaslandırmaq üçün arqumentlər və misallar gətirin.

Yazacağınız mətn ən azı 100 sözdən ibarət olmalıdır.